

11(08)5 294

P. OVIDI NASONIS
METAMORPHOSES

RECOGNOVIT
BREVIQVE ADNOTATIONE CRITICA INSTRVXIT

R. J. TARRANT

LITTERARVM LATINARVM PROFESSOR
APVD HARVARDIANOS

OXONII
E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

SIGLA

A. *Fragmenta*

- Bern Bernense 363, s. ix² (continet 1. 1-199, 304-9, 773-2. 22, 3. 1-56)
 Lips Lipsiense 48, s. ix (continet 3. 131-252)
 Par Parisinum lat. 12246, s. ix (continet 1. 81-193, 2. 67-254)
 Urb Vaticanum Vrbinas lat. 342, s. x med. (continet 5. 483-6. 45, 7. 731-8. 104)

Raro citantur

- Leod Leodicense deperditum, aetatis incertae
 Caes Caesenae deperditum, aetatis incertae

B. *Codices antiquiores (et integri et mutili)*

- E Londiniensis Add. 11967, s. x (continet 2. 833-3. 510, 4. 292-5. 389, 5. 588-6. 411)
 H Londiniensis Harleianus 2610, s. x (continet 1. 1-3. 622)
 M Marcianus Florentinus 225, s. xi² (continet 1. 1-14. 830)
 N Neapolitanus IV. F. 3, s. xi ex. uel xii in. (continet 1. 1-14. 839, 840-51 a manu simili primae additos)
 N² = corrector Beneuentanus (s. xii), N³ = corrector Gothicus (s. xii/xiii), N⁴ et N⁵ = correctores s. xiv et xv
 U Vaticanus Vrbinas lat. 341, s. xi² (continet 1. 1-15. 493, 494-879 a manibus posterioribus additos)
 U² = corrector Beneuentanus, U³ = correctores Gothici, U⁴ = corrector humanisticus s. xv
 S Spirensis deperditi quaternio Hauniae conseruatus (Ny kgl. S. 56 2°), s. xi² uel ex. (continet 9. 324-10. 707)
 (S) Spirensis deperditi lectiones ex Langermanni collatione haustae (u. supra, p. xii)
 B Parisinus lat. 8001, s. xii in. (1. 1-6. 590) et xii² (6. 591-15. 879)
 F Marcianus Florentinus 223, s. xi², nisi quod 1. 1-445, 3. 111-4. 39, 4. 261-701 a manu s. xv (= F⁴) additi sunt
 G Sangallensis 866, s. xii (caret 8. 548-10. 428)
 L Laurentianus 36.12, s. xi/xii (continet 1. 1-12. 298)

SIGLA

- P Vaticanus Pal. lat. 1669, s. xi² (multa in libris 2-6 aut desiderantur aut non leguntur)
 T Tegernseensis, nunc Monacensis clm 29208 + cgm 4286, s. xi² (continet uersus circiter MM ex libris 1, 2, 4, 6, 8-15; u. supra, p. xiv)

- Mon Lectiones codicis deperditi ex lemmatibus commentarii in ff. 61^v-84 codicis Monacensis clm 4610 (s. xi ex. uel xii in.) conseruati repetitae

C. *Codices recentiores (s. xii uel xiii¹ praeter WZ d)*

- J Patauinus deperditus Sancti Iohannis in Viridario, s. xii (ut uid.)
 R Neapolitanus IV. F. 2, s. xii²
 W Vaticanus lat. 5859, a. MCCLXXV uel paulo ante
 Z Vindobonensis ser. nou. 12746, circa a. MCCCCLXX

- a Laurentianus Acq. e doni 434, s. xii ex. uel xiii¹
 b Oxoniensis Bodl. Auct. F. 4. 30, s. xii med.
 c Hauniensis Bibl. Reg. Gl. kgl. S. 2009 4°, s. xii ex.
 d Parisinus lat. 8008, s. xiv
 e Erfurtensis Amplon. f. 1, s. xii²
 f Francofurtanus Bibl. Ciu. et Vniu. Barth. 110, s. xii/xiii
 g Graecensis Bibl. Vniu. 1415, s. xii ex. uel xiii in.
 h Hauniensis Bibl. Reg. Gl. kgl. S. 2008, s. xii ex. uel xiii in.
 k Londiniensis Bibl. Brit. King's 26, s. xii¹
 l Lucensis Bibl. Gov. 1417, s. xii¹ uel med.
 l₂ Lipsiensis B. Civ. 45, s. xii med.
 l₃ Laurentianus 36.10, s. xii ex.
 l₄ Laurentianus 36.14, s. xii ex.
 l₅ Lausannensis Bibl. Cant. et Vniu. 403, s. xii ex.
 l₆ Londiniensis Bibl. Brit. Harl. 2737, s. xii ex.
 m Monacensis clm 23612, s. xii ex.
 o Leidensis Voss. lat. O. 51, s. xii²
 p Heidelbergensis Pal. lat. 1661, s. xii/xiii
 p₂ Parisinus lat. 8000, s. xii ex.
 r Vaticanus lat. 11457, s. xii²
 s Laurentianus Strozianus 121, s. xii²
 v Vaticanus lat. 1593, s. xii/xiii
 v₂ Vaticanus Ottob. lat. 3313, s. xii²
 v₃ Romanus Bibl. Vallicelliana F.25, s. xii²
 w Guelferbytanus Bibl. Duc. 2942, s. xii/xiii

z Turicensis Bibl. Centr. Rhenouanus 46, s. xii med./xii²
Plan Lectiones codicis Latini quo usus est Maximus Planudes, ex ipsius Graeca interpretatione probabiliter restituae

Insuper his siglis compendiisque usus sum:

- Δ** consensus codicum UrBEHMNUS uel eorum qui unoquoque loco extant, praeter eos qui separatim laudantur
Σ consensus codicum BFGLPT uel eorum qui unoquoque loco extant, praeter eos qui separatim laudantur
Ω consensus fragmentorum uetustissimorum (Bern Lips Par Urb) codicumque EHMNUS BFGLPT uel eorum qui unoquoque loco extant, praeter eos qui separatim laudantur
δ consensus codicum RWZ uel ex iis duorum
φ lectio quae in tribus pluribusue codicibus recentioribus supra enumeratis (maximam partem s. xii) inuenitur
χ lectio quae in uno pluribusue codicibus s. xiii inuenitur
ψ lectio quae in uno pluribusue codicibus s. xiv uel xv inuenitur
ς lectio codicibus recentioribus ab editoribus tributa quam ipse nondum inueni
N^{ac} lectio codicis N ante correctionem
(N^{ac}) lectio codicis N ante correctionem quae non plane legitur sed plus minusue probabiliter conici potest
N^c lectio codicis N post correctionem; N^{2c} indicat correctionem a manu altera esse factam, et simili modo N^{3c}, N^{4c}, N^{5c}
N^g glossema in codice N additum; N^{2g} et cetera ut supra
N^m lectio in margine codicis N addita; N^{2m} et cetera ut supra
N^s lectio supra uersum in codice N addita; N^{2s} et cetera ut supra
N^v uaria lectio in codice N addita; N^{2v} et cetera ut supra
N¹ lectio primae manus in codice N ubi etiam inest uaria quaedam lectio uel lectio in margine addita

In correctionibus notandis litteras erasas lineis inclinatis (///), litteras autem supra rasuram rescriptas litteris inclinatis (e.g., 8. 750 arbore) designauit.

(Heinsius) lectio ab Heinsio in notis suis probata quam non recepi

Comparatio Siglorum

Haec editio	Anderson	Magnus	Slater
Bern	α	α	α
Lips	λ	λ	λ
Par	π	π	π
Urb	υ	υ	υ
Caes	c	—	c
Leod	—	—	ζ ₁
E	β	β	β
H	ε	ε	ε
M	M	M	M
N	N	N	N
U	U	—	U
S	S/k	κ	S/k
B	P	—	P
F	F	F	F
G	—	—	—
L	L	l	L
P	E	—	E
T	t	τ	—
Mon	—	Ben	—
J	—	—	J
R	—	—	—
W	W	—	—
Z	—	—	—
a	d	—	—
b	Bodl. F.4.30	—	—
c	—	—	—
d	—	—	—
e	e	e	e
f	—	—	—
g	—	g	—
h	h	h	h
k	a	—	a
l	—	—	—
l ₂	—	—	—
l ₃	—	—	—
	Laur. 36.10	—	—

Haec editio	Anderson	Magnus	Slater
l ₄	—	—	—
l ₅	—	—	—
l ₆	—	—	—
m	—	μ	—
o	Leid. Voss. O. 51	—	—
p	p	p	—
p ₂	Paris. 8000	—	p
r	r	—	—
s	s ₁	—	—
v	v	—	s ₁
v ₂	o	—	—
v ₃	Vall. F 25	—	—
w	—	w ₁	—
z	—	—	—
Plan	Plan.	Plan	Plan

P. OVIDI NASONIS METAMORPHOSEON

LIBER PRIMVS

IN NOVA fert animus mutatas dicere formas
corpora; di, coeptis (nam uos mutastis et illa)
aspirate meis primaque ab origine mundi
ad mea perpetuum deducite tempora carmen.

Ante mare et terras et quod tegit omnia caelum 5
unus erat toto naturae uultus in orbe,
quem dixere Chaos; rudis indigestaque moles
nec quidquam nisi pondus iners congestaque eodem
non bene iunctarum discordia semina rerum.
nullus adhuc mundo praebebat lumina Titan 10
nec noua crescendo reparabat cornua Phoebe
nec circumfuso pendebat in aere Tellus
ponderibus librata suis nec brachia longo

1-13 Bern HMNU³ BF⁴GLP

Inuocatio METAMORPHOSEON I Lib(er) .p. ovidii Bern: INCI-
PIT P. N. O. METAMORPHOSIS H (ut uid., sed multa rescripta uel
euanida): P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEOS LIBER I
CVM SVIS NARRATIONIBVS INCIPIT M: Narratio Ouidii naso-
nis metamorphoseon in libris quindecim N (f. 3r): INCIPIT LIBER
PRIMVS OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON B: . . .]
NASONIS METAMORPHOSEOS INCIPIT P (cetera euanida): non
legitur L, nulla inscriptio in U³ F⁴G 1-3. 622 adest H
1-199 exstant in Bern 1-445 deest F¹, suppl. F⁴ (s. xv)
1-75 deest U¹, suppl. U³ (s. xiv) 2 uos] di Bern H (B^{ac})GP,
cf. 13. 597 illa (sc. coepta) e^v U^{3c} (con. Lejay), def. Kenney 1976:
illas Ω

margine terrarum porrexerat Amphitrite.
 utque erat et tellus illic et pontus et aer,
 sic erat instabilis tellus, innabilis unda,
 lucis egens aer; nulli sua forma manebat
 obstabatque aliis aliud, quia corpore in uno
 frigida pugnabant calidis, umentia siccis,
 mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.

Hanc deus et melior litem natura diremit.
 nam caelo terras et terris abscidit undas
 et liquidum spisso secrevit ab aere caelum;
 quae postquam euoluit caecoque exemit aceruo,
 dissociata locis concordia pace ligauit.
 ignea conuexi uis et sine pondere caeli
 emicuit summaque locum sibi fecit in arce;
 proximus est aer illi leuitate locoque;
 densior his tellus elementaque grandia traxit
 et pressa est grauitate sua; circumfluus umor
 ultima possedit solidumque coercuit orbem.
 sic ubi dispositam quisquis fuit ille deorum
 congeriem secuit sectamque in membra redegit,
 principio terram, ne non aequalis ab omni
 parte foret, magni speciem glomerauit in orbis.
 tum freta diffundi rapidisque tumescere uentis
 iussit et ambitae circumdare litora terrae.
 addidit et fontes et stagna immensa lacusque,
 fluminaque obliquis cinxit decliua ripis;
 quae diuersa locis partim sorbentur ab ipsa,

14-40 Bern HMNU³ BF⁴GLP

14 amphitrite Bern N^{4c}U^{4v}: -tes uel -des Ω 15 utque uel ut
 qu(a)e Bern Leod H^{ac}: ut qua H^{2c}U³ LP: quaque M^{2c} B^cF⁴, Porphyrio
 ad Hor. C. 3. 4. 29: atque ubi N quaque fuit tellus Porphyrio (ut uid.)
 aer Bern M^{2m} P: (a)ether Ω 27 fecit Bern M(S): legit Ω (ex 12.
 43?): de H n.l. 36 diffundi U³ ψ: diffudit Ω (-ndit Bern), fort. recte

in mare perueniunt partim campoque recepta
 liberioris aquae pro ripis litora pulsant.
 iussit et extendi campos, subsidere ualles,
 fronde tegi siluas, lapidosos surgere montes.
 utque duae dextra caelum totidemque sinistra
 parte secant zonae (quinta est ardentior illis),
 sic onus inclusum numero distinxit eodem
 cura dei, totidemque plagae tellure premuntur.
 quarum quae media est non est habitabilis aestu;
 nix tegit alta duas; totidem inter utrumque locauit
 temperiemque dedit mixta cum frigore flamma.
 imminet his aer, qui, quanto est pondere terrae
 pondus aquae leuius, tanto est onerosior igni.
 illic et nebulas, illic consistere nubes
 iussit et humanas motura tonitrua mentes
 et cum fulminibus facientes fulgora uentos.
 his quoque non passim mundi fabricator habendum
 aera permisit. (uix nunc obsistitur illis,
 cum sua quisque regant diuerso flamina tractu,
 quin lanient mundum; tanta est discordia fratrum.)
 Euris ad Auroram Nabataeaeque regna recessit
 Persidaeque et radiis iuga subdita matutinis;
 uesper et occiduo quae litora sole tepescunt
 proxima sunt Zephyro; Scythiam septemque Triones
 horrifera inuasit Boreas; contraria tellus

41-65 Bern HMNU³ BF⁴GLP

47 onus] opus Markland ad. Stat. S. 5. 3. 202 50 utrumque
 Bern o^v χ: -amque Ω: -asque ψ (coni. Rappold 1881) 53 pondus
 aquae leuius 'codex peruetustus' Alex. Philumeni (teste Constantio
 Fanensi): pondere aqu(a)e leuior Ω (cf. Housman, ed. Luc. xxvii sqq.)
 56 fulgora Bern: frig- Ω (ex Verg. G. 1. 352) 59 regant M: -at Ω
 (rotat Bern), cf. 12. 224-5 64 triones Ω, Seneca NQ 5. 16. 1,
 Diomedes GLK i. 436: -em M (ut uid.) N^{ac}U³ B^{ac}, cf. Verg. G. 3. 381

nubibus assiduis pluuioque madescit ab Austro.
 haec super imposuit liquidum et grauitate carentem
 aethera nec quidquam terrenae faecis habentem.
 uix ita limitibus dissaepserat omnia certis,
 cum quae pressa diu fuerant caligine caeca
 sidera coeperunt toto efferuescere caelo. 70
 neu regio foret ulla suis animalibus orba,
 astra tenent caeleste solum formaeque deorum,
 cesserunt nitidis habitandae piscibus undae,
 terra feras cepit, uolucres agitabilis aer. 75

Sanctius his animal mentisque capacius altae
 deerat adhuc et quod dominari in cetera posset.
 natus homo est, siue hunc diuino semine fecit
 ille opifex rerum, mundi melioris origo,
 siue recens tellus seductaque nuper ab alto
 aethere cognati retinebat semina caeli, 80
 quam satus Iapeto mixtam pluuiialibus undis
 finxit in effigiem moderantum cuncta deorum.
 pronaque cum spectent animalia cetera terram,
 os homini sublime dedit caelumque uidere
 iussit et erectos ad sidera tollere uultus. 85
 sic modo quae fuerat rudis et sine imagine tellus
 induit ignotas hominum conuersa figuras.

Aurea prima sata est aetas, quae uindice nullo,
 sponte sua, sine lege fidem rectumque colebat. 90
 poena metusque aberant, nec uerba minantia fixo

66-75 Bern HMNU³ BF⁴GLP 76-80 Bern HMNU BF⁴GLP
 81-91 Bern Par HMNU BF⁴GLP

69 diss(a)epserat Bern Leod (cf. Sen. Med. 335): discerpserat Ω
 (discreu- U³ φ) 70 fuerant cal. c(a)eca Bern N (multa pro
 caeca): massa latuere sub ipsa H^{2c} F⁴LP: m. l. s. illa MU³ BG (cf. F. 1.
 107-8) 72 animantibus w (ut uid.) χ (Heinsius) 76 inc. U¹
 81-193 exstant in Par 82 pluuiialibus Bern (cf. 'Lactantii'
 narrationem, terram imbre molliuit): flu- Ω (cf. 3. 594) 91-3 hab.
 MN^{2m}U^{3m} B^{3m}F⁴L^{1m}: om. Ω (fort. recte) 91 minacia M^{ac}

aere ligabantur, nec supplex turba timebat
 iudicis ora sui, sed erant sine uindice tuti.
 nondum caesa suis, peregrinum ut uiseret orbem,
 montibus in liquidas pinus descenderat undas, 95
 nullaque mortales praeter sua litora norant;
 nondum praecipites cingebant oppida fossae;
 non tuba directi, non aeris cornua flexi,
 non galeae, non ensis erat; sine militis usu
 mollia securae peragebant otia gentes. 100
 ipsa quoque immunis rastroque intacta nec ullis
 saucia uomeribus per se dabat omnia tellus;
 contentique cibus nullo cogente creatis
 arbuteos fetus montanaque fraga legebant
 cornaque et in duris haerentia mora rubetis 105
 et quae deciderant patula Iouis arbore glandes.
 uer erat aeternum, placidique tepentibus auris
 mulcebant Zephyri natos sine semine flores.
 mox etiam fruges tellus inarata ferebat,
 nec renouatus ager grauidis canebat aristis. 110
 flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant,
 flauaque de uiridi stillabant ilice mella.

Postquam Saturno tenebrosa in Tartara misso
 sub Ioue mundus erat, subiit argentea proles,
 auro deterior, fuluo pretiosior aere. 115
 Iuppiter antiqui contraxit tempora ueris
 perque hiemes aestusque et inaequales autumnos
 et breue uer spatiis exegit quattuor annum.
 tum primum siccis aer feruoribus ustus
 canduit et uentis glacies astricta pependit; 120
 tum primum subiere domos (domus antra fuerunt
 et densi frutices et uinctae cortice uirgae);

92-122 Bern Par HMNU BF⁴GLP

92 legebantur F⁴ χ (Heinsius) 99 erant Bern χ (Heinsius), cf. Tib.
 1. 10. 9 114 subiit Bern Par H^{ac}(S) BG¹P: -iitque Δ(N^c) G²⁵: -i(i)t
 hi(n)c H^{2c} F⁴L

semina tum primum longis Cerealia sulcis
obruta sunt, pressique iugo gemuere iuueni.

Tertia post illam successit aenea proles,
saeuior ingeniis et ad horrida promptior arma,
non scelerata tamen. de duro est ultima ferro.
protinus inrupit uenae peioris in aeuum
omne nefas; fugere pudor uerumque fidesque,
in quorum subiere locum fraudesque dolique
insidiaequae et uis et amor sceleratus habendi.
uela dabat uentis (nec adhuc bene nouerat illos)
nauita, quaeque diu steterant in montibus altis
fluctibus ignotis exsultauere carinae;
communemque prius ceu lumina solis et auras
cautus humum longo signauit limite mensor.
nec tantum segetes alimentaque debita diues
poscebatur humus, sed itum est in uiscera terrae
quasque recondiderat Stygiisque admouerat umbris
effodiuntur opes, inritamenta malorum.
iamque nocens ferrum ferroque nocentius aurum
prodierat; prodit bellum, quod pugnat utroque,
sanguineaque manu crepitantia concutit arma.
uiuatur ex raptu. non hospes ab hospite tutus,
non socer a genero; fratrum quoque gratia rara est.
imminet exitio uir coniugis, illa mariti;
lurida terribiles miscent aconita nouercae;
filius ante diem patrios inquirat in annos;
uicta iacet pietas, et uirgo caede madentes
ultima caelestum terras Astraera reliquit.

Neue foret terris securior arduus aether,

123-51 Bern Par HMNU BF⁴GLP

125 illas (B^{ac})L 132 dabat M^{ac}NU F⁴GL^{ac}: -nt Ω, fort. recte
134 exsultauere Bern φ: ins- Ω 135 auras Bern (Par) (M^{ac})NU^{2c}
P: -(a)e Ω

adfectasse ferunt regnum caeleste Gigantas
altaque congestos struxisse ad sidera montes.
tum pater omnipotens misso perfregit Olympum
fulmine et excussit subiectae Pelion Ossae.
obruta mole sua cum corpora dira iacerent,
perfusam multo natorum sanguine Terram
immaduisse ferunt calidumque animasse cruorem
et, ne nulla suae stirpis monimenta manerent,
in faciem uertisse hominum. sed et illa propago
contemptrix superum saeuaeque audissima caedis
et uiolenta fuit; scires e sanguine natos.

Quae pater ut summa uidit Saturnius arce,
ingemit et, facto nondum uulgata recenti
foeda Lycaoniae referens conuiuia mensae,
ingentes animo et dignas Ioue concipit iras
conciliumque uocat; tenuit mora nulla uocatos.
est uia sublimis, caelo manifesta sereno;
Lactea nomen habet, candore notabilis ipso.
hac iter est superis ad magni tecta Tonantis
regalemque domum. dextra laeuaque deorum
atria nobilium ualuis celebrantur apertis.
plebs habitat diuersa locis; hac parte potentes
caelicolae clarique suos posuere Penates.
hic locus est quem, si uerbis audacia detur,
haud timeam magni dixisse Palatia caeli.
ergo ubi marmoreo superi sedere recessu,

152-77 Bern Par HMNU BF⁴GLP

155 subiect(a)e Bern (M^{ac}) χ: -um M^{2c} F^{4c}L: -to Ω (Ossa fem. cf. Am.
2. 1. 14, Prop. 2. 1. 19-20) 162 natam BG(L^{ac}) 165 mensae]
cen(a)e UP 166 animo et] -o Σ(P^c): -os et H^{ac}: -os MN^cU^{2c}L (cf.
Verg. G. 4. 83) 173 hac parte Bern: hac fronte Par H(M^{ac}?)NU^c
BG, Lact. Inst. 1. 16. 12: a fr- M^{2c}(U^{ac}) F⁴LP 176 caeli] regis
M^{2c}U^{2v} B^{2v} φ

celsior ipse loco sceptroque innixus eburno
 terrificam capitis concussit terque quaterque
 caesariem, cum qua terram mare sidera mouit. 180
 talibus inde modis ora indignantia soluit:
 'non ego pro mundi regno magis anxius illa
 tempestate fui, qua centum quisque parabat
 inicere anguipedum captiuo bracchia caelo. 184
 nam quamquam ferus hostis erat, tamen illud ab uno
 corpore et ex una pendebat origine bellum.
 nunc mihi, qua totum Nereus circumsonat orbem,
 perdendum est mortale genus; per flumina iuro
 infera sub terras Stygio labentia luco. 189
 cuncta prius temptanda, sed immedicabile corpus
 ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.
 sunt mihi semidei, sunt rustica numina nymphae
 Faunique Satyrique et monticolae Siluani;
 quos, quoniam caeli nondum dignamur honore,
 quas dedimus certe terras habitare sinamus. 195
 an satis, o superi, tutos fore creditis illos,
 cum mihi, qui fulmen, qui uos habeoque regoque,
 struxerit insidias notus feritate Lycaon?'

Confremuere omnes studiisque ardentibus ausum
 talia deposcunt. sic, cum manus impia saeuit 200
 sanguine Caesareo Romanum exstinguere nomen,

178-93 Bern Par HMNU BF⁴GLP 194-8 Bern HMNU
 BF⁴GLP 198-9 Bern HMN⁴U BF⁴GLP 200-1 HMN⁴U
 BF⁴GLP

190 temptata Bern (N^{ac}) L^{ac}, edd. multi corpus (sc. caro) Bern
 HM¹(N^{ac})U^{3v} B¹G¹L¹: uulnus Ω (ex 10. 189?) 193 faunique et
 M^{2c}N^{1c}(S)U^{ac} BG: et fauni F⁴L² post 193 desinit Par
 198-255 desunt in N folio amisso, suppl. N⁴; (N) = lectio codicis N ex
 apographo eius Laur. 36. 5 restituta 199 confremuere F⁴ φ: non fr-
 Bern: contr- Ω post 199 desinit Bern

attonitum tanto subitae terrore ruinae
 humanum genus est totusque perhorruit orbis.
 nec tibi grata minus pietas, Auguste, tuorum est
 quam fuit illa Ioui. qui postquam uoce manuque 205
 murmura compressit, tenuere silentia cuncti.
 substitit ut clamor pressus grauitate regentis,
 Iuppiter hoc iterum sermone silentia rupit:
 'ille quidem poenas (curam hanc dimittite) soluit;
 quod tamen admissum, quae sit uindicta docebo. 210
 contigerat nostras infamia temporis aures;
 quam cupiens falsam summo delabor Olympo
 et deus humana lustris sub imagine terras.
 longa mora est quantum noxae sit ubique repertum
 enumerare; minor fuit ipsa infamia uero. 215
 Maenala transieram latebris horrenda ferarum
 et cum Cyllene gelidi pineta Lycae;
 Arcadis hinc sedes et inhospita tecta tyranni
 ingredior, traherent cum sera crepuscula noctem.
 signa dedi uenisse deum, uulgusque precari 220
 coeperat; inridet primo pia uota Lycaon,
 mox ait "experiar deus hic discrimine aperto
 an sit mortalis, nec erit dubitabile uerum."
 nocte grauem somno necopina perdere morte
 me parat—haec illi placet experientia ueri! 225
 nec contentus eo est; missi de gente Molossa
 obsidis unius iugulum mucrone resoluit
 atque ita semineces partim feruentibus artus
 mollit aquis, partim subiecto torruit igni. 229

202-29 HMN⁴U BF⁴GLP

202 tant(a)e subito H F⁴GL 206 om. HM^{ac}U^{ac} B^{ac}
 207 fort. secludendus (207-8 deleuerat Merkel) 217 om. M^{ac}
 cyllene M^{2m} χ: -no Ω (-neo U, transirem B^{ac}G) 218 arcadis H^{ac}M
 B(G^{ac}): -dos H^cU^c G^{2c}: -des F⁴LP: -das (N)U^{ac} (Heinsius) 225 me
 parat] comparat (H^{ac})(M^{ac})U¹: praep- F⁴

quod simul imposuit mensis, ego uindice flamma
 in domino dignos eueriti tecta Penates.
 territus ipse fugit nactusque silentia ruris
 exululat frustra loqui conatur; ab ipso
 colligit os rabiem, solitaeque cupidine caedis
 uertitur in pecudes et nunc quoque sanguine gaudet.
 in uillos abeunt uestes, in crura lacerti;
 fit lupus et ueteris seruat uestigia formae:
 canities eadem est, eadem uiolentia uultus,
 idem oculi lucent, eadem feritatis imago est.
 occidit una domus, sed non domus una perire
 digna fuit; qua terra patet, fera regnat Erinys.
 in facinus iurasse putes; dent ocus omnes
 quas meruere pati (sic stat sententia) poenas.

Dicta Iouis pars uoce probant stimulosque
 frementi

adiciunt, alii partes adsensibus impleant.
 est tamen humani generis iactura dolori
 omnibus, et quae sit terrae mortalibus orbae
 forma futura rogant, quis sit laturus in aras
 tura, ferisne paret populandas tradere terras.
 talia quaerentes (sibi enim fore cetera curae)
 rex superum trepidare uetat subolemque priori
 dissimilem populo promittit origine mira.

Iamque erat in totas sparsurus fulmina terras,
 sed timuit ne forte sacer tot ab ignibus aether
 conciperet flammam longusque ardesceret axis.
 esse quoque in fatis reminiscitur adfore tempus

230-55 HMN⁴U BF⁴GLP

256 HMNU BF⁴GLP

230 quos N^{4c} BL^c 231 domino G: -um Ω dignos HMN⁴ F⁴P⁴:
 dignosque (N)U LP^{4c}: et dignos BG 235 uertitur HU F⁴L (cf. 4.
 270, 11. 23): utitur Ω 239 lurent Housman 1890, cf. 2. 776
 255 longusque (cf. Verg. G. 3. 223)] totusque N^{4v} F^{4c}GLP
 256 redit N⁴

quo mare, quo tellus correptaque regia caeli
 ardeat et mundi moles operosa laboret.
 tela reponuntur manibus fabricata Cyclopum;
 poena placet diuersa, genus mortale sub undis
 perdere et ex omni nimbos demittere caelo.
 protinus Aeoliis Aquilonem claudit in antris
 et quaecumque fugant inductas flamina nubes,
 emittitque Notum. madidis Notus euolat alis,
 terribilem picea tectus caligine uultum;
 barba grauis nimbis, canis fluit unda capillis,
 fronte sedent nebulae, rorant pennaesque sinusque.
 utque manu late pendentia nubila pressit,
 fit fragor; hinc densi funduntur ab aethere nimbi.
 nuntia Iunonis uarios induta colores
 concipit Iris aquas alimentaue nubibus adfert;
 sternuntur segetes et deplorata colonis
 uota iacent, longique perit labor inritus anni.
 nec caelo contenta suo est Iouis ira, sed illum
 caeruleus frater iuuat auxiliaribus undis.
 conuocat hic amnes; qui postquam tecta tyranni
 intrauere sui, 'non est hortamine longo
 nunc' ait 'utendum. uires effundite uestras
 (sic opus est), aperite domos ac mole remota
 fluminibus uestris totas immittite habenas.'
 iusserat; hi redeunt ac fontibus ora relaxant
 et defrenato uoluuntur in aequora cursu.
 ipse tridente suo terram percussit; at illa
 intremuit motuque uias patefecit aquarum.
 exspatiata ruunt per apertos flumina campos
 cumque satis arbusta simul pecudesque uirosque

257-86 HMNU BF⁴GLP

258 moles] proles HM⁴N⁴ B⁴G⁴ operosa] obsessa HM⁴N⁴ B⁴G⁴
 269 hinc MN (cf. 218 supra): et Ω 272-3, 285, 290, 292,
 304 carptim et turbato ordine citat Sen. NQ 3. 27. 13-28. 2
 272 colonis Ω, Seneca: -ni HN^{4c} BG (ex 8. 291?)

tectaque cumque suis rapiunt penetralia sacris.
 si qua domus mansit potuitque resistere tanto
 indeiecta malo, culmen tamen altior huius
 unda tegit pressaeque latent sub gurgite turres. 290
 iamque mare et tellus nullum discrimen habebant;
 omnia pontus erat, deerant quoque litora ponto.
 occupat hic collem, cumba sedet alter adunca
 et ducit remos illic ubi nuper ararat;
 ille supra segetes aut mersae culmina uillae 295
 nauigat, hic summa piscem deprendit in ulmo;
 figitur in uiridi, si fors tulit, ancora prato,
 aut subiecta terunt curuae uineta carinae;
 et, modo qua graciles gramen carpsere capellae,
 nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocae. 300
 mirantur sub aqua lucos urbesque domosque
 Nereides, siluasque tenent delphines et altis
 incursant ramis agitataque robora pulsant.
 nat lupus inter oues, fuluos uehit unda leones,
 unda uehit tigres; nec uires fulminis apro, 305
 crura nec ablato prosunt uelocia ceruo;
 quaesitisque diu terris ubi sistere possit,
 in mare lassatis uolucris uaga decedit alis.
 obruerat tumulos immensa licentia ponti
 pulsabantque noui montana cacumina fluctus. 310
 maxima pars unda rapitur; quibus unda pepercit,
 illos longa domant inopi ieiunia uictu.

287-303 HMNU BF⁴GLP
 310-12 HMNU BF⁴GLP

304-9 Bern HMNU BF⁴GLP

290 latent] labant *codd.* Senecae fere omnes 292 erat Ω , *codd.*
 Senecae fere omnes (cf. 15. 529): erant $M B^{2c}$ 294 arabat (N^{ac}) *e*
 (-bant) χ , non male (cf. 2. 252) 298 terunt (M^{ac}) $N^1 U L^{1v} P$: teg- Ω
 299 qua $U^c B^{1v} F^4 G$: quo Ω 304-9 exstant in Bern 304-5
 fuluos . . . tigres *om.* $HM^{ac}(N^{ac})$; habet Bern, sed ordine turbato (nat . . .
 oues nec uires f. apro | unda u. tigres, fuluos . . . leones)

Separat Aonios Oetaeis Phocis ab aruis,
 terra ferax dum terra fuit, sed tempore in illo
 pars maris et latus subitarum campus aquarum. 315
 mons ibi uerticibus petit arduus astra duobus,
 nomine Parnasos, superantque cacumina nubes.
 hic ubi Deucalion (nam cetera texerat aequor)
 cum consorte tori parua rate uectus adhaesit,
 Corycidas nymphas et numina montis adorant 320
 fatidicamque Themis, quae tunc oracla tenebat.
 non illo melior quisquam nec amantior aequi
 uir fuit aut illa metuentior ulla deorum.
 Iuppiter, ut liquidis stagnare paludibus orbem
 et superesse uirum de tot modo milibus unum 325
 et superesse uidet de tot modo milibus unam,
 innocuos ambo, cultores numinis ambo,
 nubila disiecit nimbisque Aquilone remotis
 et caelo terras ostendit et aethera terris.
 nec maris ira manet positoque tricuspede telo 330
 mulcet aquas rector pelagi, supraque profundum
 exstantem atque umeros innato murice tectum
 caeruleum Tritona uocat conchaeque sonanti
 inspirare iubet fluctusque et flumina signo
 iam reuocare dato. caua bucina sumitur illi, 335
 tortilis in latum quae turbine crescit ab imo,
 bucina quae, medio concepit ubi aera ponto,
 litora uoce replet sub utroque iacentia Phoebo.
 tum quoque, ut ora dei madida rorantia barba

313-39 HMNU BF⁴GLP

313 Oetaeis Delrius ad Sen. H.F. 1164: act- Ω 316 petit (st- H)]
 ferit schol. Luc. 3. 173 in cod. Bern. 370 (s. ix) 317 superantque
 cacumina MN: -atque -mine $HU^c \Sigma$ 325 uirum] uidet $N^{12c} U B^{2v}$
 332 tectum] tinctum ϕ (coni. Bentley) 333 conch(a)eque $H L^{ac}$:
 -aque Ω sonaci ς (Heinsius), cf. Tarrant 1989b

contigit et cecinit iussos inflata receptus, 340
 omnibus audita est telluris et aequoris undis
 et quibus est undis audita coercuit omnes.
 iam mare litus habet, plenos capit alueus amnes,
 [flumina subsidunt collesque exire uidentur,]
 surgit humus, crescunt iuga decrescentibus undis; 345
 postque diem longam nudata cacumina siluae
 ostendunt limumque tenent in fronde relictum.

Redditus orbis erat; quem postquam uidit inanem
 et desolatas agere alta silentia terras,
 Deucalion lacrimis ita Pyrrham adfatur obortis: 350
 'o soror, o coniunx, o femina sola superstes,
 quam commune mihi genus et patruelis origo,
 deinde torus iunxit, nunc ipsa pericula iungunt,
 terrarum, quascumque uident occasus et ortus,
 nos duo turba sumus; possedit cetera pontus. 355
 haec quoque adhuc uitae non est fiducia nostrae
 certa satis; terrent etiamnum nubila mentem.
 quis tibi, si sine me fatis erepta fuisses,
 nunc animus, miseranda, foret? quo sola timorem
 ferre modo posses? quo consolante doleres? 360
 namque ego, crede mihi, si te quoque pontus haberet,
 te sequerer, coniunx, et me quoque pontus haberet.
 o utinam possim populos reparare paternis
 artibus atque animas formatae infundere terrae!

340-64 HMNU BF⁴GLP

340 receptus $H(M^{ac})(G^{ac})$: recessus Ω 344 secl. Riese (ante
 343 posuit Merkel) colles (om. -que) ce χ (Heinsius) 345 iuga
 Slater (prob. Watt 1999, coll. Sil. 1. 274): loca Ω : sola Heinsius, Housman
 1890 360 doleres $M^{2c}M^{2v}NU B^{1?}P^c$: dolores $HM^{ac} B^{c?}GL(P^{ac})$:
 dolorem F^4 361 quoque] modo N^3 (qua manu n. l.)U
 363 possim $HM^{1c?}N$: -em Ω

nunc genus in nobis restat mortale duobus 365
 (sic uisum superis) hominumque exempla manemus.'

Dixerat, et flebant. placuit caeleste precari
 numen et auxilium per sacras quaerere sortes.
 nulla mora est; adeunt pariter Cephisidas undas,
 ut nondum liquidas, sic iam uada nota secantes. 370
 inde ubi libatos inrorauere liquores
 uestibus et capiti, flectunt uestigia sanctae
 ad delubra deae, quorum fastigia turpi
 pallebant musco stabantque sine ignibus arae.
 ut templi tetigere gradus, procumbit uterque 375
 pronus humi gelidoque pauens dedit oscula saxo;
 atque ita 'si precibus' dixerunt 'numina iustis
 uicta remollescunt, si flectitur ira deorum,
 dic, Themis, qua generis damnum reparabile nostri
 arte sit et mersis fer opem, mitissima, rebus.' 380
 mota dea est sortemque dedit: 'discedite templo
 et uelate caput cinctasque resolute uestes
 ossaque post tergum magnae iactate parentis.'
 obstipuerunt diu rumpitque silentia uoce
 Pyrrha prior iussisque deae parere recusat 385
 detque sibi ueniam pauido rogat ore timetque
 laedere iactatis maternas ossibus umbras.
 interea repetunt caecisque obscura latebris
 uerba datae sortis secum inter seque uolutant.
 inde Promethides placidis Epimethida dictis 390

365-90 HMNU BF⁴GLP

366 uisum est $M^{1s}L$ 370 ut $(H^{ac})(M^{ac})(N^{ac})G$: et Ω (iam B^c ,
 sed F^4L) sic $(H^{ac?})(M^{ac})N^{ac}(U^{ac})$: sed Ω 384 rumpitque HMN^{ac}
 F^4 : rupitque $N^cU\Sigma$ 386 pauido] timido o ψ (Heinsius) timetque χ
 (cf. 2. 66): pauetque Ω : cauetque Gronovius: pigetque Shackleton Bailey
 1981 388 c(a)ecisque $H L(P^{ac})$: c(a)ecis Ω , fort. recte
 389 dat(a)e] de(a)e $HM(N^{ac})(U^{ac})$: uerba deae, sortis dist. Magnus
 390 inde $U(S)F^{4c}P$, Priscianus 2. 37: hinc Ω